

IGOR KSENICZ

Poznań

ORCID: 0000-0002-5286-0040

NIECHCIANE PARTNERSTWO? WSPÓŁPRACA WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO I OBWODU CHARKOWSKIEGO

WSTĘP

Województwa samorządowe świętowały w 2019 r. dwudziestolecie swojego istnienia. Polskie regiony od momentu ich powołania 1 stycznia 1999 r. zostały uprawnione do prowadzenia współpracy zagranicznej, a zgodnie z dostępnymi danymi¹ Ukraina należy do najchętniej – po Niemczech – wybieranych kierunków aktywności międzynarodowej polskich jednostek samorządu terytorialnego (dalej: j.s.t.).

Wszystkie polskie województwa posiadają regiony partnerskie na Ukrainie², jest to też najpopularniejszy kierunek geograficzny współpracy zagranicznej województw³. Wybór Wielkopolski padł na geograficznie odległy, bo położony we wschodniej części Ukrainy, obwód charkowski. Współpraca w obecnym kształcie datuje się od 2002 r., chociaż tak naprawdę to partnerstwo ma zdecydowanie dłuższy rodowód. Jego geneza sięga bowiem lat 50. XX w., a jeśli uwzględnić konkluzje konferencji na-

¹ Por.: <http://www.miasta.pl/strony/wspolpraca-miast-partnerskich> (data wejścia na stronę 18.07.2019); A. Fuksiewicz, A. Łada, Ł. Wenerski, *Współpraca zagraniczna polskich samorządów. Wnioski z badań*, Warszawa 2012; J. Taczyńska, *Współpraca polskich jednostek samorządu terytorialnego z władzami regionalnymi i lokalnymi oraz innymi podmiotami z państw objętych inicjatywą Partnerstwa Wschodniego*, Łódź 2013; A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, Warszawa 2015; M. Szewczak, M. Ganczar, P. Jaszczuk, *Raport badawczy na temat „Współpraca międzynarodowa miast polskich”*, Łódź 2016.

² Por.: I. Ksenicz, *Od reformy do reformy? Współpraca władz lokalnych i regionalnych Polski i Ukrainy w latach 1999-2014*, Zalesie Górne, 2018; A. Skorupska, *Geograficzne kierunki międzynarodowej aktywności polskich województw*, „Sprawy Międzynarodowe” nr 3, 2016, s. 130-147. Studia przypadków współpracy zagranicznej województw zob. m.in.: A. Szczepańska-Dudziak, *Obywatelski i samorządowy wymiar polskiej dyplomacji na przykładzie współpracy zagranicznej województwa zachodniopomorskiego w latach 2012-2015*, „Przeгляд Zachodniopomorski” r. XXXI (LX) z. 4, 2016, s. 139-163; A. Trzcieleńska-Polus, *Samorządowy wymiar polityki zagranicznej regionów (na przykładzie Śląska Opolskiego)*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” t. 3, nr 2, 2015, s. 117-133; W. T. Modzelewski, *Kontakty zagraniczne samorządu województwa warmińsko-mazurskiego*, w: W. T. Modzelewski, (red.), *Region Warmii i Mazur w europejskich procesach integracyjnych*, Olsztyn 2014, s. 85-101; J. Poleszczuk et al., *Samorządowa i obywatelska współpraca transgraniczna w województwie podlaskim*, Białystok 2013.

³ A. Skorupska, *Geograficzne...*, s. 137.

ukowej „Ukraińskie ślady w Wielkopolsce: historia, kultura, język” zorganizowanej 9 maja 2019 r. w Poznaniu, to okaże się, że kontaktów województwa wielkopolskiego i Ukrainy Słobodzkiej⁴ można doszukiwać się o wiele wcześniej⁵.

Celem artykułu jest omówienie i ocena współpracy województwa wielkopolskiego i obwodu charkowskiego, a także wskazanie jej najistotniejszych obszarów w kontekście polsko-ukraińskiej współpracy międzyregionalnej. Hipoteza wskazana już w tytule wskazuje, że współpraca województwa wielkopolskiego i obwodu charkowskiego jest partnerstwem wymuszonym, odziedziczonym po poprzednim ustroju, obecnie utrzymywanym bez przekonania. Władze tych regionów nie przejawiają woli przekucia oficjalnych, sporadycznych zresztą, kontaktów w konkretne inicjatywy. Jednocześnie brakuje mu odwagi, by formalnie zaprzestać współpracy i wypowiedzieć podpisane w 2002 r. porozumienie.

Za materiał dla analizy politologicznej posłużą dane zastane, przede wszystkim dokumenty udostępnione przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu i informacje prasowe, uzupełnione wywiadem z wieloletnim pracownikiem UMWW zaangażowanym we współpracę zagraniczną.

GENEZA PARTNERSTWA

Początek oficjalnych kontaktów województwa wielkopolskiego (wówczas poznańskiego) i obwodu charkowskiego datuje się na 1957 r. W okresie realnego socjalizmu współpraca zagraniczna miast i regionów była reglamentowana przez władze centralne. Zdarzały się przypadki współpracy z samorządami państw kapitalistycznych (np. Poznań – Hanower), jeżeli było na nią zapotrzebowanie, zdecydowanie jednak częściej dobierano sobie partnerów w ramach bloku socjalistycznego⁶. W stolicy

⁴ Ukr. Слобідська Україна, kraina historyczna obejmująca dzisiejsze terytoria czterech obwodów ukraińskich (sumski, charkowski, ługański, doniecki) oraz dwóch rosyjskich (woroński, biełgorodzki). Współcześnie stosuje się to określenie jako synonim Charkowszczyzny.

⁵ Wasyl Czornyj z Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Karazina przypomniał w swoim referacie losy bieżęców z guberni kaliskiej, którzy znaleźli schronienie w Charkowie. W Poznaniu ostatnie lata swojego życia spędził polski kompozytor Konstanty Gorski (1859-1924), który 29 lat mieszkał w Charkowie. Poznański okres życia i twórczości K. Gorskiego przybliżył w swoim wystąpieniu Grzegorz Seroczyński, dyrektor Biura Polonijnego Kancelarii Senatu.

⁶ Grzegorz Skrukwa z Instytutu Wschodniego UAM w wywiadzie dla poznańskiej „Gazety Wyborczej” w następujący sposób opisał współpracę miast PRL i ZSRR: „Każde miasto PRL miało wyznaczone niegdyś miasto partnerskie w Związku Radzieckim. Warszawa miała Moskwę – bo to stolice, Kraków miał Kijów – bo to historyczne stolice, Gdańsk miał Leningrad – bo to miasta nad morzem, a Poznań miał Charków – chyba dlatego, że są tam zakłady maszynowe, a w Poznaniu mieliśmy zakłady Cegielskiego”. P. Bojarski, *Charków, nasz zapomniany partner*, „Gazeta Wyborcza Poznań” 28.02.2014, s. 10. Zob. również: J. Szewczyk, *Zagraniczne związki partnerskie polskich samorządów miast, powiatów i województw*, „Prace Geograficzne” z. 117, 2007, s. 260-261; E. Kalitta, *Rola miast partnerskich w budowaniu przyjaźni między narodami. Przykład Chojnic*, „Samorząd Terytorialny” nr 12, 2008, s. 53; O. Bogorońska, *Cechy charakterystyczne rozwoju współpracy miast bliźniaczych Polski i Ukrainy*, „Historia i Polityka” nr 13 (20), 2015, s. 173-176.

Wielkopolski pamięta się bardziej o partnerstwie miast Poznań – Charków, zapomnia się natomiast o relacjach międzyregionalnych, od których wszystko się zaczęło. Pierwszy sekretarz Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Poznaniu Wincenty Kraśko wystosował 31 lipca 1957 r. pismo do Komitetu Obwodowego Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego w Charkowie, w którym zwracał się do ukraińskich towarzyszy takimi słowami:

„oddawna [tak w oryginale – IK] odczuwaliśmy potrzebę nawiązania serdecznej więzi i stałych kontaktów z jednym z Komitetów Obwodowych KPZR dla wzajemnej wymiany doświadczeń w budownictwie socjalistycznym oraz w pracy masowo-politycznej” [pisownia oryginalna – I.K.].

Jako przyczynek do współpracy W. Kraśko wskazywał wiele „zbliżonych do siebie problemów gospodarczych, kulturalnych i naukowych”. Cechami łączącymi oba regiony miały być pozycja ich stolic jako wiodących ośrodków przemysłowych oraz wydajne, zmechanizowane rolnictwo⁷.

Jak informował w 1975 r. tygodnik Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego „Nasze Słowo”⁸ (ukr. «Наше Слово», dalej: «НС»), partnerstwo miało wysoko postawionego patrona i inspiratora: generała Ołeksija Hryszkowskiego⁹ (ukr. Олексій Васильович Гришковський, ros. Алексей Васильевич Гришковский). Zgodnie z informacjami zawartymi w *Charkowskim słowniku biograficznym „Generałowie”* gen. O. Hryszkowski był od 1944 r. dowódcą artylerii kolejnych armii Wojska Polskiego¹⁰, a od października do grudnia 1945 r. dowódcą artylerii Poznańskiego Okręgu Wojskowego. 3 maja 1945 r. otrzymał stopień generała brygady WP¹¹ oraz order *Virtuti Militari*¹².

Jak wyglądała współpraca województwa poznańskiego i obwodu charkowskiego w okresie PRL? «НС» donosiło m.in. o: koncertach zespołów ludowych¹³, dostawach charkowskich maszyn do poznańskich fabryk, partnerstwie zakładów pracy (zakładów im. Hipolita Cegielskiego w Poznaniu i charkowskiej fabryki traktorów im. S. Ordżonikidze, poznańskiej Goplany i charkowskiego Żowtnia), współpracy uniwersytetów (UAM – Uniwersytet Karazina) i szkół, a nawet gazet (charkowska gazeta obwodowa „Krasnoje Znamja” co czwartek przedrukowywała materiały „Gazety Zachodniej”). Z pięciu polskich „pociągów przyjaźni” w 1974 r. do Charkowa,

⁷ Załącznik Nr 3 do protok.Egzek.KW.PZPR. z dn. 31.7.57 Nr 19 (dokument ze zbiorów Archiwum Państwowego w Poznaniu dzięki uprzejmości Marty Studennej-Skrucy z Instytutu Wschodniego UAM).

⁸ Obecnie wydawany przez Związek Ukraińców w Polsce.

⁹ Я. Кривко, *Наш друг – Познань*, «НС» № 48 (1007), 1975, s. 4.

¹⁰ Zastępcą dowódcy artylerii III armii WP, która ostatecznie nie została sformowana, oraz zastępcą i p.o. dowódcy artylerii II armii WP. Brał udział w walkach o Budziszyn. Zob.: <http://elita-army.ru/grishkovskij-aleksej-vasilevich.html> (data wejścia na stronę 18.07.2019).

¹¹ А. А. Бондаренко, С. С. Кушнарев, (сост.), *Харьковский биографический словарь. Генералы*, Харьков 2017, s. 78.

¹² <https://www.moypolk.ru/brest/soldiers/grishkovskiy-aleksej-vasilevich> (data wejścia na stronę 18.07.2019).

¹³ М. Маркович, «Харків'янка» в Познані, «НС» № 48 (589), 1967, s. 7.

dwa wyruszyły z Poznania¹⁴. Odwiedzały się oficjalne delegacje obu regionów, np. 18 lipca 1966 r. „delegacja rad narodowych Charkowa i Obwodu Charkowskiego z przewodniczącym Obwodowej Rady Charkowskiej Dymitrem Pisnyczewskim na czele” wzięła udział w uroczystym otwarciu nowej gazowni w Poznaniu¹⁵. Realizowana była wymiana młodzieży: poznańscy harcerze jeździli na kolonie do Charkowa, a charkowscy pionierzy do Poznania¹⁶. W wymiarze symbolicznym na poznańskim osiedlu Wichrowe Wzgórze (kiedyś Kraju Rad) w latach 1980-2004 działał bar mleczny¹⁷ i sklep spożywczy „Charków”¹⁸, zaś w Charkowie do niedawna funkcjonowała kawiarnia „Poznań” i w dalszym ciągu działa kino „Poznań”.

W wyniku reformy administracyjnej w Polsce w 1975 r. województwo poznańskie zostało podzielone na pięć małych województw: kaliskie, konińskie, leszczyńskie, pilskie i poznańskie. Kontakty z Charkowszczyzną po 1975 r. utrzymywały województwa poznańskie i kaliskie¹⁹, zamarły one jednak na początku lat 90. wraz z przemianami polityczno-gospodarczymi w Polsce i na Ukrainie. Współpracę odnowiło jedynie województwo kaliskie, które 6 czerwca 1995 r. podpisało porozumienie o współpracy z partnerem ukraińskim. Strony liczyły przede wszystkim na rozwój kontaktów gospodarczych, porozumienie przewidywało również współpracę w zakresie: wymiany doświadczeń administracji rządowej i samorządowej, kultury, prywatyzacji i reprivatyzacji, doradztwa rolniczego oraz ochrony zdrowia. Umowę podpisaną przez wojewodę kaliskiego Eugeniusza Małeckiego zawarto na okres pięciu lat z możliwością przedłużenia²⁰. Na czele władz obwodu charkowskiego stał wówczas Ołeksandr Maselski²¹. Jeszcze we wrześniu 1995 r. delegacja ukraińska wzięła udział w Wojewódzkiej Wystawie Gospodarczej w Kaliszu. W październiku 1996 r. przedstawiciele środowisk gospodarczych województwa kaliskiego wzięli udział w międzynarodowych targach „Słowiański Bazar” w Charkowie, a w grudniu

¹⁴ Я. Кривко, *op.cit.*

¹⁵ I. Soliński, *Uroczystości w Poznaniu 18 lipca 1966 r.*, „Kronika Miasta Poznania” nr 1, 1967, s. 5.

¹⁶ P. Bojarski, *op.cit.*

¹⁷ A. Algierska, *Danie tanie nieslychanie*, „Gazeta Wyborcza Poznań” 21.05.1994, s. 3.

¹⁸ W 1999 r. „Charków” był jedynym poznańskim sklepem, w którym bony konsumpcyjne mogły realizować osoby korzystające z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Poznaniu. Zob.: Not. dym, *Pytanie dnia*, „Gazeta Wyborcza Poznań” 15.12.1999, s. 2.

¹⁹ http://leksika.com.ua/18950105/ure/harkivska_oblast (data wejścia na stronę 30.07.2019).

²⁰ ДYM, *Ze Wschodu i na Wschód*, „Gazeta Wyborcza Poznań” 19.06.1995, s. 5.

²¹ Ukr. Олександр Степанович Масельський (1936-1996), od 1965 r. członek KPZR, w latach 1983-1996 kierował obwodem charkowskim (przewodniczący komitetu wykonawczego Charkowskiej Obwodowej Rady Deputowanych Ludowych 1983-1991, przewodniczący Charkowskiej Obwodowej Rady Deputowanych Ludowych 1991-1992 i 1995, przedstawiciel prezydenta Ukrainy w obwodzie charkowskim 1992-1995, przewodniczący Charkowskiej Obwodowej Administracji Państwowej 1995-1996). Ukraiński polityk „starego” pokolenia, skonfliktowany na początku lat 90. z regionalną grupą „młodych”, na czele której stał mer Charkowa Jewhen Kusznariow. Zięciem O. Maselskiego jest Олександр Ярославський (ukr. Олександр Владиленович Ярославський), najważniejszy charkowski oligarcha. Karierę polityczną O. Maselskiemu zawdzięcza jego bratanek Stepan Maselski, którego prezydent Leonid Kuczma mianował przewodniczącym Charkowskiej Obwodowej Administracji Państwowej („gubernatorem”) na czas powtórzonej drugiej tury wyborów prezydenckich na Ukrainie w grudniu 2004 r.

z wizytą do Kalisza udał się gubernator obwodu charkowskiego. Raport o współpracy międzynarodowej wojewodów przygotowany na potrzeby opracowania priorytetów współpracy zagranicznej województwa wielkopolskiego²² wspomina, że pracownicy Urzędu Wojewódzkiego w Kaliszu oceniali kontakty z obwodem charkowskim jako słabe i o niskim poziomie intensywności.

Kontakty gospodarcze rozwinęły się, chociaż nie za sprawą kaliskich przedsiębiorców, a dzięki poznańskiemu biznesmenowi-hochsztaplerowi Piotrowi Bykowskiemu²³. Na przełomie lat 80. i 90. stworzył on w Polsce system kredytów mieszkaniowych i samochodowych, który był w rzeczywistości piramidą finansową obsługiwaną przez dwa banki: Bank Staropolski i Invest-Bank²⁴. Według szacunków dziennikarzy P. Bykowski wyprowadził z BS ponad 600 milionów zł, doprowadzając do jego upadłości w 2000 r. Aby piramida stworzona przez P. Bykowskiego mogła działać, potrzebny był mu zagraniczny bank, który umieściłby w swoim bilansie równowartość wyprowadzonych 600 mln zł. Tym bankiem okazał się Komercyjno-Inwestycyjny Bank w Charkowie, z którym konsorcjum P. Bykowskiego współpracowało od 1993 r. W 1997 r. założona przez niego Polska Grupa Kapitałowa wykupiła większość udziałów KIB²⁵. Pierwszym, jak twierdził P. Bykowski, znaczącym przedsięwzięciem realizowanym przez niego na Charkowszczyźnie była sprzedaż polskich kombajnów „Bizon” obsługiwana przez jego spółki. Jak informował media, transakcja otrzymała poręczenie gubernatora obwodu charkowskiego uzgodnione z ministerstwem finansów Ukrainy²⁶. Warto dodać, że P. Bykowski utrzymywał bardzo dobre kontakty z politykami i dyplomatami zarówno polskimi, jak i ukraińskimi, na szczeblu centralnym i regionalnym. Jego biznesowa historia zakończyła się w lipcu 2018 r. wyrokiem skazującym w sprawie wyrządzenia szkody BS w wysokości co najmniej 127 mln zł. Sąd orzekł wobec niego karę dwóch lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na dwa lata oraz grzywnę w wysokości 100 tys. zł.²⁷

²² Dokument udostępniony przez UMWW w zbiorach autora.

²³ Więcej o sylwetce Piotra Bykowskiego: <https://www.wprost.pl/tygodnik/1645/piramida-iluzji.html> (data wejścia na stronę 30.07.2019); <https://www.wprost.pl/tygodnik/83875/Stawka-wieksza-niz-weksle.html> (data wejścia na stronę 30.07.2019); <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Sztukmistrz-z-Poznania-historia-Piotra-Bykowskiego-1395626.html> (data wejścia na stronę 30.07.2019); <https://www.forbes.pl/wiadomosci/teraz-to-juz-nie-zarty/zp0nk2w> (data wejścia na stronę 30.07.2019). Gdy było już jasne, że prowadzone przez niego interesy są nielegalne, P. Bykowski opublikował wywiad-rzekę. Książkę wydano w celu poprawy jego wizerunku: W. Braniecki, *Twarda walka. Wywiad rzeka z Piotrem Bykowskim*, Poznań 1999.

²⁴ Invest-Bank został przejęty w 1999 r. przez grupę Polsatu Zygmunta Solorza-Żaka i działa obecnie pod nazwą Plus Bank.

²⁵ Poznański Urząd Skarbowy już w 1996 r. miał wątpliwości co do legalności przepływów finansowych pomiędzy KIB i spółkami P. Bykowskiego. Zob.: eg, *Bykowski zapłaci?*, „Gazeta Wyborcza Poznań” 17.12.1996, s. 1.

²⁶ E. Głapiak, *Pierwsi na Ukrainie. Polski bank w Charkowie*, „Gazeta Wyborcza Poznań” 15.07.1997, s. 4.

²⁷ <https://gloswielkopolski.pl/afery-banku-staropolskiego-poznanski-biznesmen-piotr-b-uslyszal-wyrok-to-przez-niego-zniknelo-127-mln-zl/ar/13336723> (data wejścia na stronę 30.07.2019).

Kontakty między stolicami regionów reaktywowano w końcu lat 90. W lutym 1998 r. do Charkowa udała się delegacja poznańskiego magistratu. Reprezentacja władz Charkowa z merem Mychajło Pyłypczukiem przyleciała do Poznania z rewiżyką we wrześniu najnowszym modelem samolotu *Antonow*. 24 września 1998 r. prezydent Wojciech Szczęśny Kaczmarek i mer M. Pyłypczuk podpisali porozumienie o współpracy między miastami obejmujące takie dziedziny jak: gospodarka komunalna, nauka, kultura, zdrowie i opieka społeczna, komunikacja miejska, zagospodarowanie przestrzenne i urbanistyka²⁸.

Po reformie administracyjnej 1999 r. władze nowego województwa wielkopolskiego stanęły przed dylematem, czy kontynuować współpracę zagraniczną wcześniejszych pięciu małych województw. W przypadku kontaktów Kaliskiego i Charkowszczyzny początkowo nie zamierzano ich przedłużać na poziomie międzyregionalnym²⁹ – obwód charkowski nie został wymieniony w priorytetach współpracy zagranicznej województwa wielkopolskiego przyjętych w 1999 r.³⁰ Dodano go dopiero w wyniku nowelizacji priorytetów dwa lata później³¹. Samorząd województwa podjął taką decyzję po pozytywnej odpowiedzi władz obwodu charkowskiego na propozycję reaktywacji współpracy złożonej przez zarząd województwa wielkopolskiego w kwietniu 2001 r.³² Należy również odnotować aktywność środowisk biznesowych. We wrześniu 2000 r. do Charkowa udała się 23-osobowa delegacja wielkopolskich przedsiębiorców reprezentujących branże: rolniczą, budowlaną i maszyn rolniczych. Jak informował media prezes zarządu Wielkopolskiej Giełdy Rolno-Ogrodnicznej Jan Ciesielski, podpisano wówczas porozumienie o podjęciu wspólnych przedsięwzięć gospodarczych. W ten sposób zrodziła się propozycja budowy Domu Polskiego – Wielkopolska. W DPW miało się znaleźć „przedstawicielstwo handlowe firm wielkopolskich oraz ekspozycja wystawiennicza ich produktów, zmieniająca się w zależności od pory roku i branż

²⁸ Boj, *Antonowa lot z Charkowa. Ukraiński kierunek odblokowany*, „Gazeta Wyborcza Poznań” 25.09.1998, s. 7.

²⁹ W przeciwieństwie do samorządów lokalnych z południowej Wielkopolski – starostwie powiatów: jarocińskiego, kaliskiego, kępińskiego, krotoszyńskiego, ostrowskiego, ostrzeszowskiego, pleszewskiego i prezydent miasta Kalisza w specjalnym liście intencyjnym wyrazili „wołę kontynuacji współpracy z partnerami zagranicznymi podjętej w przeszłości przez Wojewodę Kaliskiego”, w tym z obwodem charkowskim. Zob.: List intencyjny w sprawie kontynuacji współpracy zagranicznej, Archiwum Zakładowe UMWW, sygn. akt 179/55.

³⁰ H. Dumala, *Wpływ akcesji Polski do Unii Europejskiej na „Priorytety współpracy zagranicznej województw”*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych O.L. PAN” nr 11/2, 2016, s. 124.

³¹ https://www.umww.pl/wspolpraca_dokumenty-porozumienia-o-wspolpracy-z-regionami (data wejścia na stronę 30.07.2019).

³² Uzasadnienie do Uchwały Nr XXXIX/588/2001 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 września 2001 r. w sprawie przyjęcia projektu „Porozumienia między Województwem Wielkopolskim – Rzeczpospolita Polska i Administracją Obwodu Charkowskiego – Ukraina o współpracy handlowo-gospodarczej, naukowo-technicznej i kulturalnej”, Archiwum Zakładowe UMWW, sygn. akt 57/18. Z dokumentu tego wynika, że w sprawę zaangażowana była także Ambasada Ukrainy w RP. Zob. również: pismo DW.II-1-0734-UKR-1/01 z 17.04.2001, Archiwum Zakładowe UMWW, sygn. akt 179/35.

firm prezentujących się w Charkowie”³³. Inicjatywa zakończyła się niepowodzeniem, nie przeszkodziło to jednak w dalszej współpracy. O gospodarczym podłożu obecnego partnerstwa Wielkopolski i Charkowszczyzny świadczy fakt, że w delegacji przybyłej 27 lutego 2002 r. do Poznania na uroczystość podpisania porozumienia o współpracy międzyregionalnej znalazło się aż 35 charkowskich przedsiębiorców³⁴. Sygnatariuszami dokumentu byli marszałek Stefan Mikołajczak³⁵ i gubernator Jewhen Kuszniariow³⁶. Jak wynika z materiałów prasowych, oprócz wymienionych branż wzajemne kontakty utrzymywały wcześniej również firmy farmaceutyczne z obu regionów, o czym w wywiadzie informowała członkini ukraińskiej delegacji³⁷.

POROZUMIENIE MIĘDZY WOJEWÓDZTWEM WIELKOPOLSKIM –
RZECZPOSPOLITA POLSKA I ADMINISTRACJĄ OBWODU CHARKOWSKIEGO –
UKRAINA O WSPÓLPRACY HANDLOWO-GOSPODARCZEJ,
NAUKOWO-TECHNICZNEJ I KULTURALNEJ

Szczególny dla polsko-ukraińskich relacji międzyregionalnych był 2002 r., ponieważ podpisano wówczas najwięcej (9) dokumentów o współpracy między polskimi województwami i ukraińskimi obwodami. Łącznie w latach 1999-2015 sporządzono 42 takie porozumienia³⁸. Wysoka aktywność kontaktów międzyregionalnych była skorelowana z izolacją Ukrainy na arenie międzynarodowej na początku XXI w., spowodowanej zabójstwem dziennikarza Heorhija Gongadze, za którym miał stać prezydent L. Kuczma, oraz dostawami ukraińskich systemów obrony przeciwlotniczej Kolczuga do Iraku. Jednym z niewielu międzynarodowych polityków działających na rzecz przerwania izolacji Ukrainy był prezydent RP Aleksander Kwaśniewski. Władze centralne obu państw aktywnie angażowały się w tym okresie w inicjowanie partnerstw na poziomie lokalnym i regionalnym.

Porozumienie między Województwem Wielkopolskim – Rzeczpospolita Polska i Administracją Obwodu Charkowskiego – Ukraina o współpracy handlowo-gospo-

³³ <https://www.pb.pl/wielkopolanie-chca-miec-dom-polski-w-charkowie-47872> (data wejścia na stronę 30.07.2019).

³⁴ Zob.: Scenariusz wizyty delegacji Charkowskiej Obwodowej Administracji Państwowej Ukrainy w województwie wielkopolskim, w dniach od 27 do 28 lutego 2002, Archiwum Zakładowe UMWW, sygn. akt 179/55.

³⁵ Pierwszy marszałek województwa wielkopolskiego (1999-2005) desygnowany przez Sojusz Lewicy Demokratycznej (formalnie nie należał do partii). W swojej ostatniej kadencji jako radny sejmiku województwa przeszedł do klubu Platformy Obywatelskiej. Zmarł 1 kwietnia 2019 r.

³⁶ Był gubernatorem obwodu charkowskiego w latach 2000-2004, wcześniej w latach 1996-1998 piastował stanowisko szefa administracji prezydenta L. Kuczmy, a w okresie 1990-1996 – mera Charkowa. W 2004 r. był jednym z inicjatorów zjazdu separatystów w Siewierodoniecku, który politycy Partii Regionów zwołali w odpowiedzi na wybuch „pomarańczowej rewolucji”. J. Kuszniariow zginął w tajemniczych okolicznościach w styczniu 2007 roku – został postrzelony podczas polowania. Odznaczony w 2004 r. przez marszałka S. Mikołajczaka odznaką „Za zasługi dla Województwa Wielkopolskiego”.

³⁷ P. Bojarski, *Chcemy tu być*, „Gazeta Wyborcza Poznań” 28.02.2002, s. 2.

³⁸ I. Ksenicz, *op. cit.*, s. 262.

darczej, naukowo-technicznej i kulturalnej podpisane 27 lutego 2002 r. w Poznaniu³⁹ wyznacza ramy współpracy między województwem wielkopolskim i obwodem charkowskim. Z formalnego punktu widzenia jest to dokument podobny do innych podpisanych przez polskie województwa w tamtym okresie porozumień z partnerami ukraińskimi, co wynika zapewne z ingerencji resortów spraw zagranicznych obu państw w ich teksty. Porozumienie... składa się z 13 artykułów poprzedzonych preambułą, w której zawarto odwołania m.in.: do traktatu o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy z 18 maja 1992 r., do znaczenia „pozytywnych wartości wielowiekowego wspólnego dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy”, współpracy regionalnej jako ważnego czynnika „wzbogacania rozwoju cywilizacyjnego obu regionów” oraz „przyjaznych stosunków międzyludzkich”. Za cel Porozumienia... uznano w art. 1 „umacnianie, rozwój i doskonalenie współpracy Województwa Wielkopolskiego i Obwodu Charkowskiego, między działającymi na ich terytorium instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami społecznymi oraz nadanie jej trwałego i partnerskiego charakteru”. Za obszary szczególnej uwagi strony uznały: przedsiębiorczość, naukę, technikę, kulturę, sport i turystykę (art. 2). Art. 3 szczegółowo reguluje wsparcie współpracy handlowo-gospodarczej, mimo ograniczonego pola manewru, jakie w tym zakresie mają władze regionalne, zwłaszcza w Polsce. Art. 4 traktuje o pomocy w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy instytucjami publicznymi i pozarządowymi z obu regionów oraz o wspólnej realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć, m.in. wymian naukowców, studentów, artystów oraz projektów kulturalnych. Art. 5 dopuszcza możliwość włączenia do wspólnych inicjatyw innych partnerów. W art. 6 podkreślono wagę współpracy młodzieży i zadeklarowano wsparcie dla jej rozwoju. Zgodnie z art. 7 strony będą wymieniać doświadczenia instytucjonalne. Dalsze jednostki redakcyjne mają charakter proceduralny. Warto wspomnieć art. 8 i 9 przewidujące odpowiednio – w miarę potrzeb – utworzenie wspólnej grupy roboczej oraz coroczne spotkania podsumowujące współpracę i określające plany dalszej kooperacji. Zgodnie z art. 13 ust. 1 Porozumienie... zawarto na czas nieokreślony.

Wspomniano już, że obwód charkowski został dodany do priorytetów współpracy zagranicznej województwa wielkopolskiego w 2001 r. Sejmik województwa wielkopolskiego w 2013 r. uchylił nowelizowane kilkakrotnie priorytety i uchwalił nowy tekst obowiązujący do dzisiaj. Jest to dokument o charakterze strategicznym określający, zgodnie z art. 75 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa⁴⁰, główne cele współpracy zagranicznej, priorytety geograficzne przyszłej współpracy oraz zamierzenia w sferze udziału w międzynarodowych zrzeszeniach regionalnych. Tym samym wyznacza również kierunki dalszej współpracy z obwodem charkowskim.

³⁹ <https://www.umww.pl/attachments/article/10747/12.porozumienie-wojewodztwo-wielkopolskie-obwod-charkowski.pdf> (data wejścia na stronę 30.07.2019).

⁴⁰ Dz.U. 2019 poz. 512 tj.

W Priorytetach współpracy zagranicznej Województwa Wielkopolskiego przyjętych przez sejmik województwa wielkopolskiego 30 września 2013 r.⁴¹ zrezygnowano ze wskazywania jako priorytetów geograficznych konkretnych regionów państw zagranicznych. Partnerów i potencjalnych partnerów Wielkopolski pogrupowano w większych obszarach geograficznych. Obwody ukraińskie zaliczono do grupy regionów partnerskich innych państw europejskich (spoza UE). Zgodnie z dokumentem

„Województwo Wielkopolskie przykłada szczególną wagę do rozwoju bilateralnych kontaktów z krajami Partnerstwa Wschodniego [...], dostrzegając swoją istotną rolę w transferze europejskich wartości, rządów prawa, demokracji samorządowej i społeczeństwa obywatelskiego. Województwo Wielkopolskie, monitorując proces demokratyzacji życia publicznego, zamierza kontynuować i rozwijać współpracę z dotychczasowymi partnerami na Ukrainie (**w tym m.in. z Obwodem Charkowskim**)” [podkr. – I.K.].

Zapis ten można odczytać w taki sposób, że dalszy rozwój współpracy z partnerami wschodnioeuropejskimi będzie uzależniony od ich postępów w demokratyzacji. W odniesieniu do ukraińskich partnerów Wielkopolski szczególnego znaczenia nabiera w tym kontekście reforma samorządowa wdrażana na Ukrainie od 2014 r.⁴²

PRAKTYKA WSPÓŁPRACY W ŚWIETLE DOKUMENTÓW UMWW

Analiza współpracy województwa wielkopolskiego i obwodu charkowskiego w latach 2002-2018⁴³ skłania do następujących wniosków.

Dominacja kontaktów oficjalnych

Większość realizowanych inicjatyw stanowiły do tej pory oficjalne spotkania. Przewaga tego rodzaju kontaktów nad konkretnymi projektami jest bolączką polsko-ukraińskiej współpracy samorządowej, na którą już w 2015 r. zwracała uwagę Adriana Skorupska, analityk Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych⁴⁴.

Wielkopolskie delegacje aż pięciokrotnie uczestniczyły w Wielkich Targach Słobożańskich w Charkowie⁴⁵ (w latach: 2003, 2008, 2009, 2015 i 2017). Od 2009 r. targi poprzedza międzynarodowe forum ekonomiczne, które od momentu wybuchu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w Donbasie w 2014 r. jest największym tego typu

⁴¹ <https://www.umww.pl/attachments/article/10747/Priorytety%20wsp%20C3%B3%20C5%82pracy%20zagranicznej%20Wojew%20C3%B3dztwa%20Wielkopolskiego.pdf> (data wejścia na stronę 8.08.2019).

⁴² Więcej o reformie: I. Ksenicz, *Samostijna, ale wciąż nie samorządowa*, „Nowa Europa Wschodnia” nr 5, 2018.

⁴³ Podstawę analizy stanowiły informacje o współpracy zagranicznej województwa wielkopolskiego udostępnione autorowi przez UMWW.

⁴⁴ A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Efektywność...*, s. 33.

⁴⁵ Coroczne, odbywające się we wrześniu wydarzenia plenerowe, które można porównać do polskich dożynek.

wydarzeniem na wschodniej Ukrainie⁴⁶. W latach 2003 i 2009 delegacjami kierowali marszałkowie województwa, odpowiednio Stefan Mikołajczak i Marek Woźniak⁴⁷. Niewiele niższą rangę miały delegacje z lat 2008 i 2017: w 2008 r. na czele wielkopolskich samorządowców stał wicemarszałek Wojciech Jankowiak, a w 2017 r. – przewodnicząca sejmiku Zofia Szalczyk. Jedyne wizyta w 2015 r. miała roboczą reprezentację, na poziomie szeregowych pracowników UMWW. Marszałek S. Mikołajczak udał się z oficjalną podróżą do Charkowa również w sierpniu 2004 r., aby uczestniczyć w jubileuszu 350-lecia miasta. Przewodził też delegacji, która na przełomie września i października tego samego roku wzięła udział w Polskiej Wystawie Narodowej w Charkowie zorganizowanej w ramach roku Polski na Ukrainie⁴⁸.

W początkowym okresie współpracy delegacje obwodu charkowskiego odwiedzały Wielkopolskę z okazji wydarzeń związanych z akcesją Polski do UE. W latach 2001⁴⁹ i 2002 reprezentanci Charkowszczyzny wzięli udział w „Dniach Europy w Wielkopolsce” organizowanych we wrześniu. Rok później robocza delegacja obwodu charkowskiego uczestniczyła w spotkaniu regionów partnerskich województwa wielkopolskiego „Wielkopolska – Region Europy” odbywającym się w dniach 26-28 kwietnia 2003 r., czyli przed referendum akcesyjnym. Oficjalna delegacja na czele z gubernatorem J. Kusznariowem odwiedziła województwo wielkopolskie z okazji uroczystości wstąpienia Polski do UE, które zorganizowano w Poznaniu w dniach 30 kwietnia – 2 maja 2004 r.⁵⁰ Na kolejną wizytę przedstawicieli najwyższych władz obwodu charkowskiego w Wielkopolsce trzeba było czekać do 2011 r. 18 października grupa pod przewodnictwem Oleny Oleszko, pierwszego zastępcy przewodniczącego rady obwodowej, wzięła udział w seminarium „Polskie doświadczenia reformowania rady samorządu terytorialnego” w Trzebawiu⁵¹. W listopadzie 2012 r., z okazji 10. rocznicy podpisania Porozumienia... do Poznania przyjechał wicegubernator Andrij Moczenkow. Delegacja na szczęblu wicegubernatora pojawiła się ponownie w województwie wielkopolskim w maju 2015 r. Gościem festiwalu kultury „Ukraińska Wio-

⁴⁶ Zajęło ono miejsce forum gospodarczego organizowanego wcześniej w Doniecku.

⁴⁷ Od 2005 r. marszałek województwa wielkopolskiego (stan na 5.08.2019), członek Platformy Obywatelskiej. Spośród marszałków polskich województw dłuższy staż ma tylko Adam Struzik, marszałek województwa mazowieckiego. Z inicjatywy M. Woźniaka inauguracyjne posiedzenie Konferencji Władz Lokalnych i Regionalnych Partnerstwa Wschodniego (*CORLEAP*) zorganizowano w 2011 r. w Poznaniu. Jak sam publicznie przyznaje (zob.: <https://www.youtube.com/watch?v=JHpvTKBBv5k>, data wejścia na stronę 5.08.2019), zniechęcił się do Ukrainy, obserwując brak woli reform wśród ukraińskich liderów. Ten fakt potwierdza jego wycofanie się z *CORLEAP* i niskie zainteresowanie inicjatywami wielkopolsko-charkowskimi.

⁴⁸ Podczas tej wizyty marszałek S. Mikołajczak przekazał sprzęt komputerowy do nauki języka polskiego zespołowi szkół nr 116 w Charkowie.

⁴⁹ Było to jedno z działań zrealizowanych po oficjalnym odnowieniu kontaktów, ale przed podpisaniem Porozumienia..., w okresie, który można nazwać przygotowawczym.

⁵⁰ Na tym spotkaniu J. Kusznariow, obok innych szefów regionów partnerskich województwa wielkopolskiego, otrzymał odznakę „Za zasługi dla Województwa Wielkopolskiego”.

⁵¹ Uczestniczyli w nim również reprezentanci obwodów: donieckiego, kirowohradzkiego, tarnopolskiego i winnickiego.

sna” w Poznaniu była wówczas zastępca przewodniczącego obwodowej administracji państwowej Julia Switłyčna⁵². Ostatni raz reprezentacja władz obwodu charkowskiego wysokiego szczebla zawitała do Wielkopolski w 2016 r. Przewodniczący rady obwodowej Serhij Czernow⁵³ wziął wtedy udział w debacie „Niepodległa Ukraina: europejski bilans” zorganizowanej przez samorząd województwa wielkopolskiego w ramach inicjatywy wydarzeń lokalnych Europejskiego Komitetu Regionów 2 grudnia 2016 r., w 25. rocznicę uznania Ukrainy przez polski rząd.

Sporadycznie dochodziło do realizacji inicjatyw wykraczających poza oficjalną formułę. W maju 2004 r. z wizytą studyjną Wielkopolskę odwiedzili charkowscy dziennikarze. W lutym 2005 r. dyrekcja zespołu szkół nr 116 w Charkowie wzięła udział w targach edukacyjnych w Poznaniu. Cztery lata później przedstawiciele Charkowszczyzny przygotowali stoisko na targach „Innowacje – Technologie – Maszyny” organizowanych przez Międzynarodowe Targi Poznańskie. W latach 2014-2015 Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Polska-Ukraina” w Poznaniu zorganizowało obozy dla młodzieży z obu regionów, które dofinansował samorząd województwa wielkopolskiego. Województwo współorganizowało również wymianę młodzieży z Wielkopolski i Charkowszczyzny, którą w październiku 2015 r. przygotowała Fundacja im. Macieja Frankiewicza w Poznaniu⁵⁴. Wcześniej, 8 kwietnia 2015 r. z inicjatywy Charkowskiej Obwodowej Administracji Państwowej zorganizowano forum współpracy biznesowej w formie wideokonferencji. O gospodarce rozmawiano również 16 maja 2018 r. w Poznaniu w trakcie wizyty roboczej delegacji obwodu charkowskiego.

Wpływ polityki na najwyższym szczeblu

W dotychczasowej współpracy Wielkopolski i Charkowszczyzny aż trzykrotnie dochodziło do jej wstrzymania. Przerwy w latach 2006-2007, 2010 oraz 2013, w których nie odnotowano żadnych wspólnych aktywności, były skorelowane z wy-

⁵² Gubernator w latach 2016-2019. Ur. 1984, polityk z otoczenia Ihora Rajnina, gubernatora obwodu charkowskiego w latach 2015-2016 i szefa administracji prezydenta Petra Poroszenki w latach 2016-2019. Równoległe z pełnieniem funkcji gubernatora sprawowała mandat deputowanej do charkowskiej rady obwodowej z ramienia Bloku Petra Poroszenki. W tym czasie była członkiem delegacji Ukrainy do Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy (CLRAE) i wiceprzewodniczącą Izby Regionów CLRAE.

⁵³ Polityk wywodzący się z kręgu J. Kusznariowa. Nieprzerwanie od 2008 r. pełni funkcję przewodniczącego charkowskiej rady obwodowej (stan na 5.08.2019). W latach 2011-2016 był członkiem ukraińskiej delegacji do CLRAE, od 2011 r. reprezentuje Ukrainę w CORLEAP. Był wieloletnim członkiem Partii Regionów, w 2014 r. opowiadał się za siłowym rozpadem Euromajdanu, wziął również udział w zjeździe separatystów w Charkowie 22 lutego 2014 r. (patrz: przypis 57). Po ucieczce W. Janukowicza do Rosji i dekompozycji Partii Regionów zmienił przynależność partyjną. Obecnie jest członkiem ugrupowania Odrodzenie, które w wyborach parlamentarnych w 2019 r. przyłączyło się do bloku partii prorosyjskich skupionych wokół Bloku Opozycyjnego. Mimo to S. Czernow deklaruje się jako zwolennik integracji europejskiej Ukrainy i decentralizacji.

⁵⁴ Projekt otrzymał dofinansowanie w ramach programu „Polsko-ukraińska współpraca młodzieży” Ministerstwa Edukacji Narodowej.

darzeniami politycznymi na poziomie centralnym⁵⁵. W latach 2006 i 2010 w Polsce odbywały się wybory samorządowe, w przededniu których lokalni i regionalni politycy zazwyczaj mniej angażują się we współpracę zagraniczną. Pierwsza przerwa przypadła na prezydenturę Wiktora Juszczenki, dla którego tradycyjnie prorosyjski obwód charkowski stanowił poważne wyzwanie w polityce wewnętrznej. Prezydent powierzył stanowisko gubernatora Arsenowi Awakowowi, charkowskiemu politykowi i biznesmenowi ormiańskiego pochodzenia, członkowi partii W. Juszczenki Nasza Ukraina⁵⁶. Kooperacja ustała ponownie w 2010 r., po wyborze na stanowisko prezydenta Ukrainy W. Janukowycza. Kolejna przerwa przypadła na 2013 r., w przededniu „rewolucji godności”, kiedy gubernatorem Charkowszczyzny był Mychajło Dobkin⁵⁷, znany ze swych prorosyjskich, antyukraińskich i antyeuropejskich poglądów. Najwięcej wspólnych przedsięwzięć zorganizowano w 2004 r. (akcesja Polski do UE, rok Polski na Ukrainie) oraz 2015 r. (po Euromajdanie).

Rola partnerów zewnętrznych

Inicjatywa współpracy często wychodzi od partnerów zewnętrznych, najczęściej organizacji pozarządowych. Podkreślić w tym miejscu należy aktywność działającego przy Konsulacie Honorowym Ukrainy w Poznaniu⁵⁸ stowarzyszenia „Polska-Ukra-

⁵⁵ W latach 2006 oraz 2013 nie sporządzono żadnego polsko-ukraińskiego porozumienia międzyregionalnego. Zob.: I. Ksenicz, *Od reformy...*

⁵⁶ W drugiej turze wyborów prezydenckich w 2010 r. A. Awakow poparł kandydaturę Julii Tymoszenko, za co prezydent W. Juszczenko dyscyplinarnie odwołał go ze stanowiska. Po zwycięstwie W. Janukowycza i przejściu pełni władzy na Ukrainie przez Partię Regionów w 2010 r. A. Awakow ukrywał się we Włoszech w związku z oskarżeniami o nadużycie obowiązków służbowych wysuniętymi przez nową ekipę rządzącą. Powrócił do kraju po zdobyciu mandatu w wyborach parlamentarnych w 2012 r. Po zwycięstwie „rewolucji godności” w 2014 r. objął stanowisko ministra spraw wewnętrznych, które dotąd sprawuje (27.01.2020). Uznawany za ważnego gracza na ukraińskiej scenie politycznej m.in. z uwagi na jego kontrolę nad oddziałami Gwardii Narodowej MSW. W pracy zawodowej konsekwentnie posługuje się językiem rosyjskim, co spotyka się z publiczną krytyką, zwłaszcza na zachodniej Ukrainie.

⁵⁷ Mer Charkowa w latach 2006-2010, gubernator Charkowszczyzny w latach 2010-2014. Do 2014 r. członek Partii Regionów, później Bloku Opozycyjnego. Jako gubernator zasłynął m.in. propozycją nawiązania przez obwód charkowski współpracy z Republiką Czecheńską oraz organizacją zrzutki na odbudowę pomnika Lenina w Kijowie, obalonego w trakcie „Euromajdanu”. 30 stycznia 2014 r., na znak solidarności ze specjalnymi oddziałami milicji *Berkut*, które brutalnie pacyfikowały protestujących na kijowskim Majdanie Niepodległości, uczestniczył w sesji rady obwodowej ubrany w t-shirt z logotypem *Berkutu*, podobnie jak przewodniczący rady S. Czernow i cała frakcja Partii Regionów. Domagał się siłowego rozpędzenia Euromajdanu, nawoływał wprost do fizycznej likwidacji protestujących. Z inicjatywy M. Dobkina 22 lutego 2014 r. w Charkowie zorganizowano zjazd deputowanych wszystkich szczebli z południowo-wschodnich obwodów Ukrainy oraz Autonomicznej Republiki Krymu. Zjazd uznaje się za oficjalny start separatystycznego buntu na Ukrainie (zob.: https://dt.ua/internal/zgurtovanist-i-bezpeka-318754_.html, data wejścia na stronę 6.08.2019). Po ucieczce W. Janukowycza do Rosji M. Dobkin obrał ten sam kierunek, by po kilku dniach wrócić na Ukrainę w atmosferze skandalu – przedarł się przez punkt kontrolny na charkowskim lotnisku i zbiegł w nieznanym kierunku. W listopadzie 2014 r. bez większych przeszkód wziął udział w wyborach parlamentarnych, zdobywając mandat.

⁵⁸ Konsulat Honorowy Ukrainy w Poznaniu funkcjonował w latach 2007-2019. Stanowisko konsułów honorowych pełnili wielkopolskie przedsiębiorcy: Łukasz Horowski, a po jego śmierci w 2011 r.

ina”, organizatora festiwalu „Ukraińska Wiosna”, na którym corocznie od momentu jego powstania w 2008 r. prezentują się charkowscy artyści. Gwoli przykładu, kilkakrotnie gościł już w Wielkopolsce jeden z najbardziej znanych współczesnych pisarzy ukraińskich Serhij Żadan. Na pierwszej „Ukraińskiej Wiośnie” wystąpił wywodzący się z Charkowa zespół rockowy *Tanok na Majdani Kongo* posiadający na Ukrainie status kultowego. Od 2018 r. stowarzyszenie realizuje dofinansowany przez miasto Poznań projekt rezydencji kulturalnych „Pobratymcy”, którego celem jest wymiana artystów z Poznania i Charkowa. Partnerami tego projektu jest poznańskie Centrum Kultury ZAMEK i charkowski *YermilovCentre*.

Mówiąc o inicjatywach kulturalnych, należy wspomnieć projekty poznańskiego aktora i reżysera Andrzeja Szczytki, który na deskach Charkowskiego Państwowego Akademickiego Teatru Dramatycznego im. T. Szewczenki wystawił trzy spektakle polskich dramaturgów: *Żegnaj Judaszu* Ireneusza Iredyńskiego (2013), *Antygonę w Nowym Jorku* Janusza Głowackiego (2014) oraz *Kartotekę* Tadeusza Różewicza (2017). W 2017 r. wielkopolski oddział Związku Literatów Polskich wydał *Porwanie Baltazara Gąbki* Stanisława Pagaczewskiego w języku ukraińskim. Autorem przekładu jest charkowski tłumacz Wasyl Sagan. Zarówno projekty A. Szczytki, jak i ukraiński przekład *Porwania...* były dofinansowane przez samorząd województwa wielkopolskiego.

Dzięki zaangażowaniu sektora pozarządowego, współpracę w sferze kulturalnej można uznać za aktywną. Nie można tego jednak powiedzieć o wymianie akademickiej. Umowy z charkowskimi uniwersytetami podpisały co najmniej trzy poznańskie szkoły wyższe. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zadeklarował współpracę z Charkowskim Narodowym Uniwersytetem im. W. Karazina oraz Charkowskim Narodowym Uniwersytetem Pedagogicznym im. H. Skoworody⁵⁹. Z Uniwersytetem Karazina współpracuje również Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu. Dwie uczelnie partnerskie posiada w Charkowie Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego: Charkowski Narodowy Uniwersytet Medyczny oraz Narodowy Uniwersytet Farmaceutyczny. Z dokumentów UMWW wynika, że w 2004 r. kontakty nawiązały Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu⁶⁰ i Charkowski Narodowy Uniwersytet Rolniczy im. W. Dokuczajewa, jednak spisy partnerskich uczelni zagranicznych obu uniwersytetów⁶¹ nie potwierdzają tej informacji, co oznacza, że relacje zamarły. Jeśli za miernik współpracy naukowo-badawczej regionów uznać inicjatywy realizowane przez UAM ze swoimi charkowskimi partnerami, to ograniczają się one do sporadycznego udziału

jego syn Witold. Pomimo rezygnacji Witolda Horowskiego ze stanowiska konsula w 2019 r. i zakończenia działalności konsulatu SSK „Polska-Ukraina” funkcjonuje nadal.

⁵⁹ Obowiązująca umowa UAM – Uniwersytet Karazina została zawarta w 2000 r., ale współpraca tych uczelni datuje się od 1967 r.; dokument o współpracy z Uniwersytetem Skoworody sporządzono w 2007 r.

⁶⁰ Obecnie Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu.

⁶¹ <https://puls.edu.pl/sites/default/files/repozytorium/Zestawienie%20um%c3%b3w%20mi%c4%99dzynarodowych.pdf>, <https://knau.kharkov.ua/mzhnarodniy-vddl.html> (data wejścia na strony 1.08.2019).

naukowców w konferencjach naukowych. Z dostępnych informacji wynika, że spośród poznańskich uczelni możliwość wymiany studentów z charkowskimi partnerami oferuje jedynie UEP⁶².

Wymiana doświadczeń samorządowych

Osobnego potraktowania wymaga zagadnienie wymiany doświadczeń w zakresie decentralizacji. Wynika to chociażby z faktu uznania – przynajmniej na poziomie deklaracji politycznych – polskiego modelu samorządu terytorialnego za wzór dla ukraińskiej reformy decentralizacyjnej. Przedstawiciele ukraińskich władz regionalnych bardzo szybko, bo już w pierwszych latach XXI w., zaczęli wyrażać zainteresowanie polskimi doświadczeniami w zakresie reformy administracji publicznej. W późniejszym okresie było ono obserwowane za prezydentury W. Janukowycza, przy czym należy podkreślić, że wówczas wynikało bardziej z odgórnego nakazu, niż z realnego zaciekawienia się polskim samorządem.

Do pierwszej wymiany dobrych praktyk między przedstawicielami województwa wielkopolskiego i obwodu charkowskiego doszło jeszcze przed sformalizowaniem współpracy, bo w listopadzie 2001 r. przedstawiciel UMWW wystąpił wówczas w Charkowie na konferencji „Fundamenty rozwoju gospodarczego regionu Charkowa. Wybór modelu dla regionalnego rozwoju gospodarczego”, a jego referat poświęcony był doświadczeniom województwa wielkopolskiego w planowaniu rozwoju regionalnego⁶³. Na kolejną wymianę doświadczeń trzeba było czekać 10 lat. 14 czerwca 2011 r. do Poznania przyjechała 26-osobowa reprezentacja Charkowszczyzny, która była zainteresowana mechanizmami przyciągania inwestorów, wykorzystaniem funduszy pomocowych przez j.s.t. oraz rozwojem agroturystyki w Wielkopolsce⁶⁴. Na wspomnianym już seminarium „Polskie doświadczenia reformowania samorządu terytorialnego” 18 października 2011 r. w Trzebawiu, ukraińscy uczestnicy mieli możliwość wysłuchania wystąpienia Jerzego Stępnia, jednego z autorów polskiej reformy samorządowej. Goście zapoznali się również z zagadnieniami realizacji polityki rozwoju oraz wykorzystaniem funduszy UE w województwie wielkopolskim. Zainteresowanie tematyką samorządową uwidoczniło się po stronie ukraińskiej szczególnie po zainicjowaniu reformy decentralizacyjnej w 2014 r. Na przełomie czerwca i lipca 2015 r. województwo wielkopolskie odwiedziła 15-osobowa grupa przedstawicieli obwodu charkowskiego uczestnicząca w tygodniowej wizycie studyjnej w ramach programu *Study Tours to Poland* Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Wiodącym tematem wizyty były finanse j.s.t. W 2018 r. województwo

⁶² <https://ue.poznan.pl/pl/wspolpraca,c10/wspolpraca-z-zagranica,c74/oferty-dla-studentow-i-absolwentow,c1158/wyjazdy-do-uczelni-partnerskich,c1159/oferty-wspolne-dla-studentow-studiow-i-i-ii-stopnia,c1161/karazin-kharkiv-national-university-ukraina,a68709.html> (data wejścia na stronę 3.08.2019).

⁶³ Pismo DW-II-1-0753-UKR-3/01, Archiwum Zakładowe UMWW, sygn. akt 179/63.

⁶⁴ Członkiem tej delegacji był m.in. Stepan Maselski (zob. przypis 19).

wielkopolskie i obwód charkowski stworzyły jedną z pięciu par samorządów z UE i Ukrainy wymieniających się doświadczeniami na zasadzie *peer-to-peer* („jak równy z równym”), które wzięły udział w pilotażowym projekcie Grupy Roboczej Europejski Komitet Regionów – Ukraina. Inicjatywę tę sfinansował unijny program wsparcia decentralizacji na Ukrainie „U-LEAD z Europą” (*U-LEAD with Europe*)⁶⁵. Tematem wymiany doświadczeń między Wielkopolską i Charkowszczyzną był rozwój obszarów wiejskich. Projekt obejmował m.in. tygodniową wizytę studyjną w Wielkopolsce 15-osobowej delegacji obwodu charkowskiego w czerwcu oraz tygodniowy staż pracowniczy Charkowskiej Rady Obwodowej w sierpniu 2018 r.⁶⁶

Znikome przełożenie na współpracę gmin i powiatów

Współpraca międzyregionalna w znikomym stopniu przełożyła się na ukraińskie kontakty samorządów lokalnych województwa wielkopolskiego. Zgodnie z informacjami o relacjach zagranicznych wielkopolskich gmin i powiatów z 2015 r.⁶⁷ wyjątek stanowią wieloletnie kontakty stolic regionów oraz partnerstwa gminy Rakoniewice z rejonem charkowskim oraz miejscowością Pisoczyn. Te ostatnie zostały zawiązane na fali podpisania Porozumienia... w 2002 r. Gmina Rakoniewice rozpoczęła współpracę z tymi jednostkami w 2003 r., by rok później podpisać z nimi dokumenty formalizujące kontakty⁶⁸. Godny odnotowania jest fakt, że zarówno współpraca Poznania i Charkowa, jak i kontakty Rakoniewic z rejonem charkowskim oraz Pisoczynem pozostają aktywne.

Niskie zainteresowanie kooperacją z podmiotami z obwodu charkowskiego, i szerzej – ze wschodniej i południowej Ukrainy, ze strony wielkopolskich j.s.t. jest charakterystyczne dla gmin i powiatów z całej Polski. Większość ukraińskich partnerów polskich samorządów pochodzi z Ukrainy zachodniej i centralnej. W przypadku województwa wielkopolskiego, zgodnie z wynikami badań A. Skorupskiej z 2015 r., aż połowa partnerstw przypada na obwód winnicki. Na 64 zidentyfikowane przez

⁶⁵ *U-LEAD with Europe: Ukraine – Local Empowerment, Accountability and Development Programme*. Wspólny program UE i jej państw członkowskich (Niemiec, Danii, Estonii, Polski oraz Szwecji) realizowany w latach 2016-2020, o budżecie w wysokości 102 mln euro, składający się z dwóch komponentów. Pierwszy, poświęcony wsparciu wdrażania polityki regionalnej i decentralizacji realizuje niemiecka agencja rządowa GIZ (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit*), drugi komponent dotyczący poprawy jakości świadczenia usług publicznych w scalonych w ramach reformy gromadach (odpowiadających polskim gminom) jest wdrażany przez szwedzką agencję rządową Sida (*Swedish International Development Cooperation Agency*). Zob.: <https://donors.decentralization.gov.ua/en/project/u-lead> (data wejścia na stronę 5.08.2019).

⁶⁶ Symboliczny jest fakt, że marszałek M. Woźniak, który stoi na czele polskiej delegacji do EKR, nie wziął udziału w żadnym z realizowanych w ramach projektu działań.

⁶⁷ Baza danych UMWW w zbiorach autora.

⁶⁸ http://www.rakoniewice.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=70&sub=1&subsub=14#strona (data wejścia na stronę 5.08.2019).

analityczkę PISM relacje wielkopolskich j.s.t. z podmiotami ukraińskimi tylko cztery dotyczyły Ukrainy wschodniej i południowej: oprócz tych z Charkowszczyzny jeden wielkopolski samorząd posiada partnera w obwodzie sumskim⁶⁹.

PRAKTYKA WSPÓŁPRACY W OCENIE JEJ UCZESTNIKA

W celu przedstawienia pełnego obrazu współpracy województwa wielkopolskiego i obwodu charkowskiego analizę danych zastanych uzupełnił wywiad ustrukturyzowany⁷⁰ z wieloletnim pracownikiem UMWW zaangażowanym w te kontakty.

Według respondenta województwo wielkopolskie podjęło decyzję o reaktywacji kontaktów z obwodem charkowskim w 2001 r. wykorzystując historyczne doświadczenia kooperacji z Charkowszczyzną, w tym stolic regionów. Współpracą zainteresowane były również wielkopolskie kręgi gospodarcze, co potwierdziła inicjatywa utworzenia DPW. Przyczyną jej niepowodzenia były znaczne nakłady finansowe, których wymagał lokal zaproponowany przez stronę ukraińską na siedzibę DPW. Osoba P. Bykowskiego nie miała żadnego wpływu na te działania, ponieważ w tym czasie władze województwa nie utrzymywały z nim jakichkolwiek kontaktów.

Zdaniem pracownika UMWW władze centralne nie angażowały się bezpośrednio w relacje pomiędzy Wielkopolską i Charkowszczyzną, natomiast udostępniały platformę do nawiązywania kontaktów między regionami Polski i Ukrainy. Przejawem tej aktywności było np. powołanie w 2002 r. Konferencji Wojewodów i Marszałków Województw Rzeczypospolitej Polskiej oraz Przewodniczących Administracji Obwodowych i Przewodniczących Rad Obwodowych Ukrainy, której inauguracyjne posiedzenie zorganizowano 20 czerwca 2002 r. w Sieniawie. Uczestniczyła w nim delegacja województwa wielkopolskiego.

⁶⁹ A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa – przykład Wielkopolski*, Warszawa 2015, s. 28-30.

⁷⁰ Wywiad przeprowadzono 12 sierpnia 2019 r. w siedzibie UMWW. Pracownikowi UMWW zadano następujące pytania:

„Dlaczego województwo wielkopolskie wybrało obwód charkowski jako ukraińskiego partnera? Jaki był wpływ P. Bykowskiego – jeśli w ogóle takowy był – na kontakty województwa wielkopolskiego i obwodu charkowskiego?
Co stało za reaktywacją kontaktów z Charkowszczyzną w 2001 r.? Jaka była rola władz centralnych? Czy inspirowały i wspierały one te kontakty, czy raczej przeszkadzały?
Większość inicjatyw we współpracy stanowiły kontakty oficjalne. Dlaczego?
Za co J. Kusznariow otrzymał odznakę 'Za zasługi dla Województwa Wielkopolskiego'? Oprócz Poznania z wielkopolskich samorządów lokalnych partnera na Charkowszczyźnie mają tylko Rakoniewice. Te kontakty zostały nawiązane w 2003 r. Czy to partnerstwo było pokłosiem podpisania porozumienia między regionami?
Dlaczego, mimo wielu prób, nie powiodła się współpraca gospodarcza?
Jak ocenia Pani/Pan, w skali od 1 (bardzo słaba) do 5 (bardzo dobra), partnerstwo województwa wielkopolskiego i obwodu charkowskiego?
Czego potrzeba, żeby ta współpraca była bardziej efektywna?”

Pytany o przyczyny dominacji kontaktów oficjalnych we współpracy, respondent zwracał uwagę na nieadekwatność partnerów. Za symbol dominacji oficjalnych spotkań nad konkretnymi inicjatywami może służyć przyznanie odznaki „Za zasługi dla Województwa Wielkopolskiego” J. Kuznariowowi, który otrzymał ją w 2004 r. w uznaniu długoletniego partnerstwa międzyregionalnego. Wspomniana nieadekwatność uwidaczniała się najwyraźniej, kiedy próbowano przenieść relacje z poziomu oficjalnego na roboczy, np. gospodarczy. Samorząd województwa wielkopolskiego promował przede wszystkim rodzimy sektor małych i średnich przedsiębiorstw, tymczasem obwód charkowski orientował się na swoje „okręty flagowe”, czyli ogromne, wybudowane w okresie radzieckim fabryki takie jak *Turboatom* czy Charkowska Fabryka Traktorów. Realną współpracę prowadziły przede wszystkim organizacje pozarządowe, co było widoczne szczególnie w dziedzinie kultury, przy czym należy zaznaczyć, że władze samorządowe zazwyczaj nie były jej inicjatorem. Zdaniem badanego, promocji kulturalnej Ukrainy, w tym obwodu charkowskiego, w województwie wielkopolskim szczególnie przysłużyła się rodzina Horowskich.

Odpowiadając na pytanie dotyczące współpracy samorządów lokalnych, respondent wskazał na Wojciecha Jankowiaka⁷¹ jako inspiratora kontaktów Rakoniewic w obwodzie charkowskim. Jako ówczesny (2003) wicewojewoda wielkopolski, a w latach 1999-2001 członek zarządu województwa odpowiedzialny za współpracę zagraniczną, przekonał on burmistrza Rakoniewic Józefa Sieradzana do poszukiwania partnerów na Charkowszczyźnie.

Oceniając ogólnie dotychczasową współpracę, uczestnik wywiadu wystawił notę 2. W uzasadnieniu zwrócił uwagę na dający się odczuć brak szczerości ze strony ukraińskich partnerów wyrażający się w tym, że przedstawiciele obwodu charkowskiego we wzajemnych kontaktach nigdy nie mówili o problemach swojego regionu. Zawsze głosili propagandę sukcesu, tymczasem reprezentanci województwa wielkopolskiego bardzo chętnie dzielili się również negatywnymi doświadczeniami swojego samorządu, np. problemem walki z bezrobociem, które pojawiło się w Polsce w wyniku transformacji.

Odnosząc się do przyszłości współpracy, respondent podkreślał, że kontakty międzyregionalne są jednym z elementów współpracy polsko-ukraińskiej, która powinna się rozwijać, bo w naszym interesie jest kształtowanie dobrych relacji z sąsiadami. Poza barierami mentalnymi, o których mowa była wcześniej, badany zwrócił uwagę na utrudniającą współpracę odległość między regionami⁷². Respondent stwierdził, że rolą samorządu jest przede wszystkim wsparcie inicjatyw realizowanych przez społeczeństwa oraz środowiska gospodarcze.

⁷¹ Polityk Polskiego Stronnictwa Ludowego. Od 2006 r. nieprzerwanie (stan na 29.08.2019) pełni funkcję wicemarszałka województwa wielkopolskiego. Wieloletni członek Izby Regionów *CLRAE*.

⁷² Nowe połączenia lotnicze między polskimi i ukraińskimi miastami, zwłaszcza te uruchamiane przez tzw. tanie linie w związku z falą ukraińskiej imigracji w Polsce, dają nadzieję na przynajmniej częściowe zniesienie bariery przestrzennej.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

A. Skorupska w następujący sposób scharakteryzowała polsko-ukraińskie partnerstwa samorządowe:

„Szczególną uwagę zwraca liczna kategoria nieaktywnych relacji – blisko 30%. [...] Nie jest to jednak wynik obecnej sytuacji politycznej [konflikt na wschodniej Ukrainie – I.K.], ale rezultat pewnej specyfiki polsko-ukraińskich relacji samorządowych. [...] Powstało wiele relacji, które jednak nie przełożyły się na żadne wspólne działania poza prywatnymi kontaktami”⁷³.

Wśród samorządowców, którzy wzięli udział w badaniu A. Skorupskiej było

„słychać sporo sceptycznych głosów na temat efektywności współpracy terytorialnej [...]. Przedstawiciele samorządów polskich wskazują na liczne nieprawidłowości, których byli świadkami, w funkcjonowaniu struktur lokalnych na Ukrainie, oraz mentalności tamtejszego społeczeństwa. [...] W ocenie samorządowców polskich Ukraińcy zbyt dużą wagę przykładają do oficjalnych spotkań, a zbyt małą do projektów, które mogłyby być realizowane w ramach wspólnych inicjatyw”⁷⁴.

Ten opis oddaje charakter kontaktów Wielkopolski i Charkowszczyzny. Również i w tym przypadku współpraca sprowadza się w dużej mierze do kontaktów oficjalnych, zdarzają się w niej długotrwałe przerwy, a jeśli dochodzi do realizacji konkretnych projektów, to stoją za nimi zazwyczaj nie władze regionalne, a organizacje pozarządowe. Uzasadnione zatem będzie stwierdzenie, że inicjatywy te dzieją się niejako poza samorządem, a nie dzięki niemu. Udział w nich województwa ogranicza się w praktyce do dofinansowania tych projektów. Pomimo upływu blisko trzech dekad od rozpadu ZSRR istotną barierą współpracy pozostaje sowiecka mentalność władz obwodu charkowskiego, na którą zwracał uwagę uczestnik wywiadu.

Wśród obszarów tematycznych współpracy, poza wymianą doświadczeń samorządowych, dominują kultura, edukacja, wymiana młodzieży. Mimo podejmowanych prób, współpraca międzyregionalna nie przełożyła się na rozwój kontaktów gospodarczych między Wielkopolską i Charkowszczyzną.

Odwołując się do przykładów innych województw, zbliżony charakter mają relacje województwa warmińsko-mazurskiego i obwodu rówieńskiego. Oprócz oficjalnych kontaktów dominuje w nich współpraca kulturalna, przy czym jej katalizatorem nie są władze samorządowe, a mniejszość ukraińska, której największe skupisko w Polsce znajduje się właśnie na Warmii i Mazurach⁷⁵. Podobnie rzecz się ma z partnerstwem województwa zachodniopomorskiego i obwodu mikołajowskiego. Analizująca to zagadnienie Anna Szczepańska-Dudziak nie wskazała żadnej konkretnej inicjatywy ze strony władz regionalnych, zgłaszały je natomiast instytucje kultury oraz uczelnie wyższe⁷⁶. Z Autonomiczną Republiką Krymu, do momentu aneksji półwyspu przez

⁷³ A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Efektywność...*, s. 30-32.

⁷⁴ *Ibidem*, s. 33.

⁷⁵ W. T. Modzelewski, *op. cit.*, s. 93-94.

⁷⁶ A. Szczepańska-Dudziak, *op. cit.*, s. 156.

Federację Rosyjską w 2014 r., teoretycznie współpracowało województwo podlaskie. W praktyce nie utrzymywano żadnych relacji, o czym przekonuje wywiad z przedstawicielem tego województwa z 2013 r.:

„[...] my nie graniczymy bezpośrednio z Ukrainą, więc praktycznie jako województwo podlaskie nie ma żadnych kontaktów z Ukrainą. Jest nam bardzo przykro z tego powodu, chcielibyśmy, żeby właśnie częściej była Ukraina zapraszana, częściej były rozmowy prowadzone – na poziomie uczelni, na poziomie szkół, na poziomie różnych kolonijnych imprez czy nawet zespołów ludowych”⁷⁷.

Partnerstwo województwa wielkopolskiego i obwodu charkowskiego zostało odziedziczone po poprzednim systemie, podobnie jak np. współpraca województwa świętokrzyskiego i obwodu winnickiego zapoczątkowana w 1958 r. przez terenowe komitety partii komunistycznych w Kielcach i Winnicy⁷⁸. Mimo słabych efektów współpracy strony nie wykazują jednak woli, by wypowiedzieć porozumienie międzyregionalne. O niechcianym charakterze związku Wielkopolski i Charkowszczyzny świadczy fakt, że do ostatniego spotkania szefów tych regionów doszło ponad dekadę temu: we wrześniu 2009 r. Czy istnieją zatem przesłanki, aby te relacje mimo wszystko podtrzymywać? Zdecydowanie tak. Polskie j.s.t. skupiają się na współpracy z Ukrainą zachodnią i centralną, niewiele jest partnerstw z miastami i regionami Ukrainy wschodniej. Warto w związku z tym wykorzystać przyczółki, które Wielkopolska już tam posiada. Mieszkańców Galicji Wschodniej czy Wołynia nie trzeba specjalnie przekonywać do integracji europejskiej. Polski *know-how* mógłby za to przydać się w tradycyjnie prorosyjskim obwodzie charkowskim, tym bardziej że Charków to drugie pod względem wielkości miasto Ukrainy, duży ośrodek przemysłowy, naukowy i kulturalny. Charków był pierwszą stolicą radzieckiej Ukrainy, czym jego mieszkańcy do tej pory się szczycą. Należy zgodzić się z G. Skrukwą, że pożądanymi kierunkami dalszej współpracy powinny być: wymiana młodzieży, transfer doświadczeń samorządowych, prezentacja doświadczeń Poznania (i Wielkopolski) związanych z członkostwem w UE, wymiana kulturalna. Co jednak istotne, nie powinna to być „turystyka elit”: chodzi o to, „by nie przyjeżdżali do nas tylko ci, którzy i tak są już mobilni i znają Unię. Żeby przyjeżdżali ci, których dotychczas nie było na to stać”⁷⁹.

Problemem do rozwiązania pozostaje wola polityczna, której – jak się wydaje – brakuje po wielkopolskiej stronie. Obserwując stronę charkowską, rodzą się wątpliwości o wiarygodność, czy raczej reputację⁸⁰, ukraińskiego partnera. Można się spodziewać, że zmiana na stanowisku prezydenta Ukrainy w 2019 r. będzie skutkować kolejną przerwą we wzajemnych relacjach. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że władze obwodu charkowskiego, z którymi przyjdzie współpracować samorządowi województwa wielkopolskiego w okresie prezydentury Wołodymyra Zełenskiego,

⁷⁷ J. Poleszczuk et al., *op. cit.*, s. 53.

⁷⁸ I. Ksenicz, *Od...*, s. 14.

⁷⁹ P. Bojarski, *Charków...*

⁸⁰ *Ibidem*.

nie okazały się jakościowo lepsze od poprzednich. Dziennikarze ukraińskiego „Radia Swoboda”⁸¹ ustalili, że nieoficjalnym kuratorem prezydenckiej partii Sługa Ludu na Charkowszczyźnie jest Wadym Sliusariw, osoba ściśle związana z politykami nieistniejącej już Partii Regionów i administracją W. Janukowycza. Dość powiedzieć, że był on asystentem Artema Pszonki, syna prokuratora generalnego Ukrainy Wiktora Pszonki, który 22 lutego 2014 r. uciekł do Rosji w ślad za swoim patronem W. Janukowyczem. Zdaniem dziennikarzy W. Sliusariw będzie odgrywał kluczową rolę w kreowaniu polityki kadrowej W. Zelenskiego w obwodzie charkowskim⁸². Jej efekty już są widoczne: 5 listopada 2019 r. prezydent mianował na stanowisko gubernatora Ołeksija Kuczera, który do momentu nominacji sprawował mandat deputowanego Sługi Ludu do Rady Najwyższej Ukrainy. Jak informuje ukraińska prasa, O. Kuczer jest powiązany biznesowo z W. Sliusariwem⁸³. Co ciekawe, zdobył on mandat parlamentarny pokonując przewodniczącego charkowskiej rady obwodowej Serhija Czernowa w Krasnohradzie, w rodzinnym okręgu jednomandatowym tego ostatniego.

Dr Igor Ksenicz, Instytut Kultury Europejskiej, Zakład Badań nad Tożsamością Kulturową, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (igor.ksenicz@amu.edu.pl)

Słowa kluczowe: współpraca międzyregionalna, paradyplomacja, dyplomacja samorządowa, województwo wielkopolskie, obwód charkowski

Keywords: interregional cooperation, paradiplomacy, local government diplomacy, Wielkopolska region, Kharkiv oblast

ABSTRACT

The aim of the article is to analyze the cooperation between the regions of Wielkopolska and Kharkiv as an example of Polish-Ukrainian interregional cooperation. Ukraine plays a significant role in Polish paradiplomacy (local government diplomacy), as Ukraine holds the second position (after Germany) among the foreign partners of Polish local and regional governments. The paper attempts to answer the question, if the partnership between the regions of Wielkopolska and Kharkiv has an unwanted character. For the purpose of political analysis, the author used the method of desk research, based mainly on documents shared by the Marshal Office of the Wielkopolska Region in Poznań and press releases, completed by an interview with a long-time employee of the MOWR, involved in foreign cooperation. In conclusion, the author states that the cooperation between the regions of Wielkopolska and Kharkiv represents a typical example of Polish-Ukrainian partnership of local or regional governments. Its main characteristic is the dominance of official contacts over substantial activities.

⁸¹ Ukraińska sekcja „Radia Wolna Europa”.

⁸² https://www.radiosvoboda.org/a/schemes/30093380.html?fbclid=IwAR0SQIV_kXzrSRxlHtKa-Hs6XU-dNQm8QwrKnkIApEGuscAPFDI-rEvj-i5I (data wejścia na stronę 7.08.2019).

⁸³ <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/11/6/7231193/> (data wejścia na stronę 26.01.2020).